

**Türkiye Sağlık Harcamaları:
Uygunluk, Verimlilik,
Hakkaniyet**

Yuanli Liu, Yusuf Çelik, Bayram Şahin

Ankara, 23 Eylül 2005

Sunum İçeriđi

- Amaç & Yaklaşım
- Temel Bulgular
- Politika Önerileri

Çalışmanın Cevaplamaya Çalıştığı Temel Sorular

- Türkiye neye ne kadar harcamaktadır?
- Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında harcama seviyesi uygun mudur?
- Eğer herhangi bir ‘dengesizlik’ varsa bu ‘dengesizliği’ ortadan kaldırmak için ne tür politikalar geliştirilebilir?

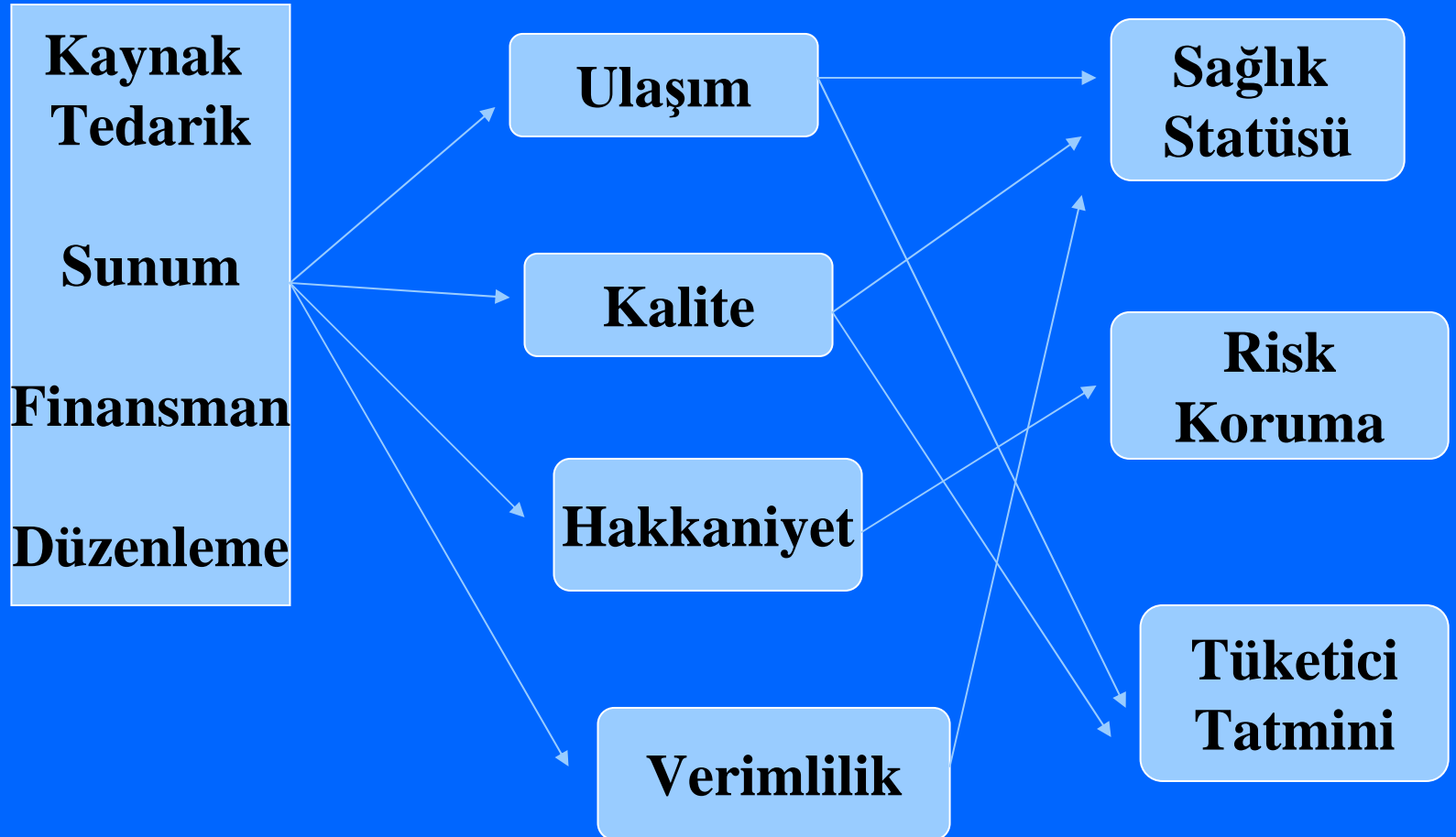
‘Uygunluęu’ ölçmek zor bir iştir, çünkü...

- Sağlık harcaması çok sayıda talep ve arz faktörlerinin fiyat ve miktarının bir fonksiyonudur
- ‘Uygunluk’, para değerini nasıl tanımladığımıza ve ölçtüğümüze bağlıdır
- ‘Değer’ ise arzu edilen çıktılarına bağlıdır

Sistem Yapısı

Orta Hedefler

Nihai Hedefler

Uygunluęu ölçmek zordur, çünkü....,,

- Sağliğın farklı belirleyicilerine ayrılan kıt kaynakların kullanımları farklıdır
- Sağliğa ayrılan kaynakların alternatif kullanım alanlarından sağlanabilecek olan ‘göreceli getirileri’ ölçmek zordur
- Uluslararası karşılaştırma yapabilmek için ‘ideal’ ülkeler setini oluşturmak zordur

Yaklaşımımız

- Genel harcama seviyesini değerlendirmek
 - Uluslararası: Türkiye uç değer mi?
 - Yapı: Harcama biçimi makul mü?
- Performansı değerlendirmek
 - Kaynak dağıtımında herhangi bir verimsizlik söz konusu mu?
 - Finansal ulaşılabilirlik/ yükte her hangi bir hakkaniyetsizlik söz konusu mu?

Veri Sorunları

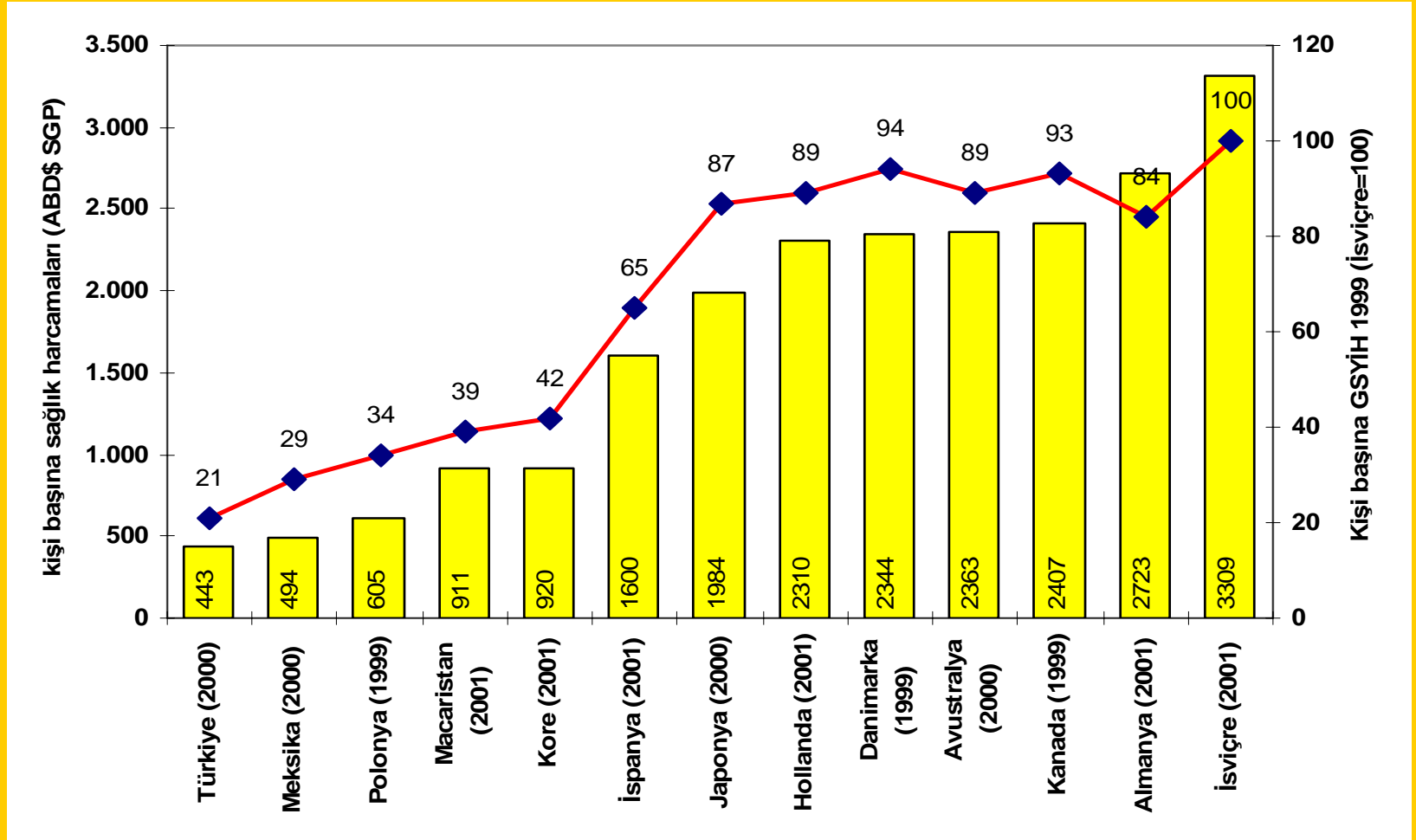
- Türkiye Ulusal Sağlık Hesabı çalışmasını sadece 1999 ve 2000 yılları için yapmıştır
- 1999 yılı öncesi ve 2000 yılı sonrası sağlık harcaması tahminleri başka veri toplama yöntemlerini kullanmışlardır
- Eğilim analizi yapmak mümkün değildir

Türkiye Sağlık Harcaması:

Karşılaştırıldığında ne durumda?

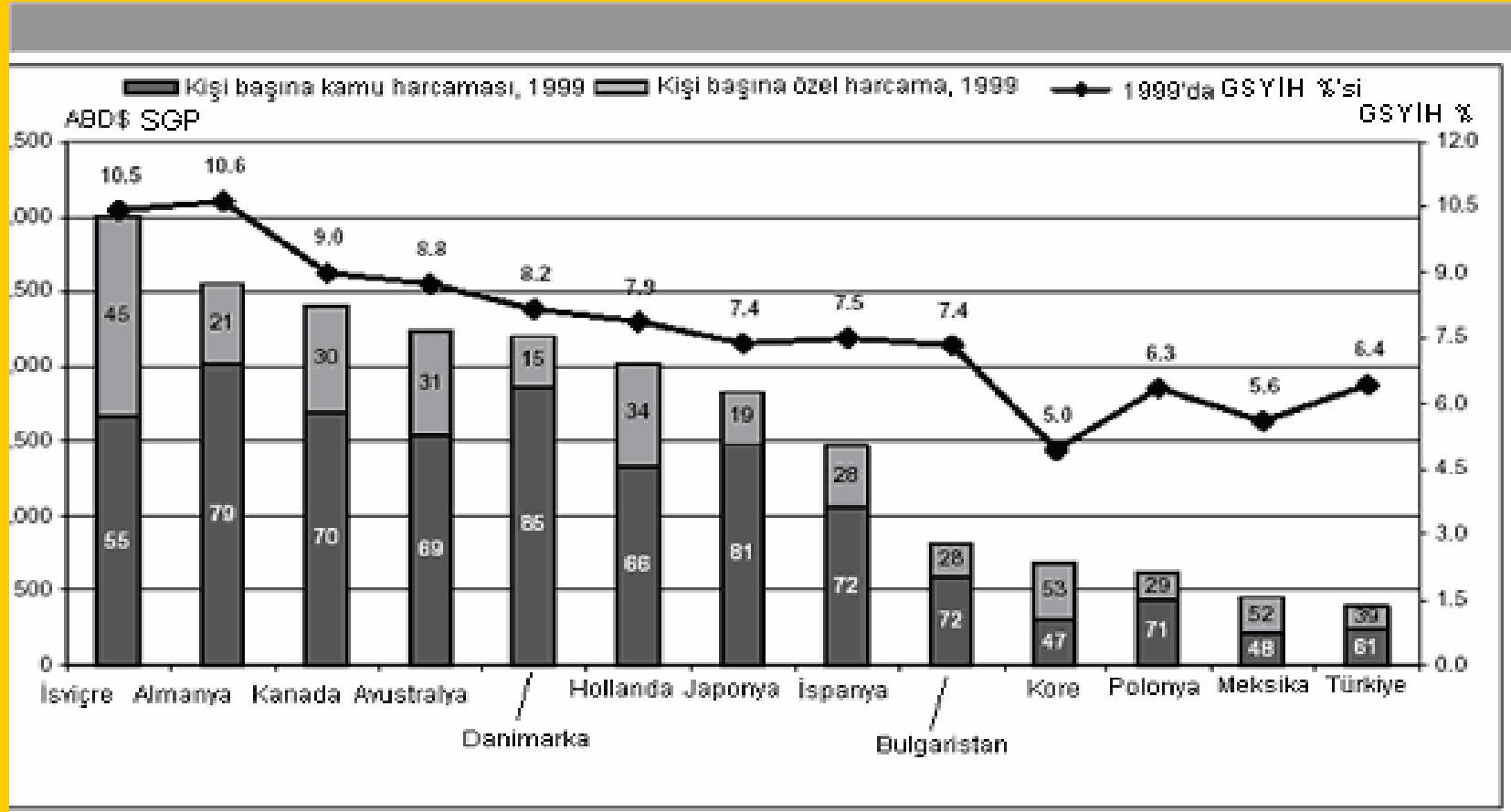
- Kişi başına harcama düşük, fakat % olarak düşük değil
- Kişi başına gelir ile yakından ilişkili
- Kayda değer: hastane ayakta sağlık hizmetleri

OECD Ülkelerinde Kişi Başı Sağlık Harcamaları (ABD\$,SGP)

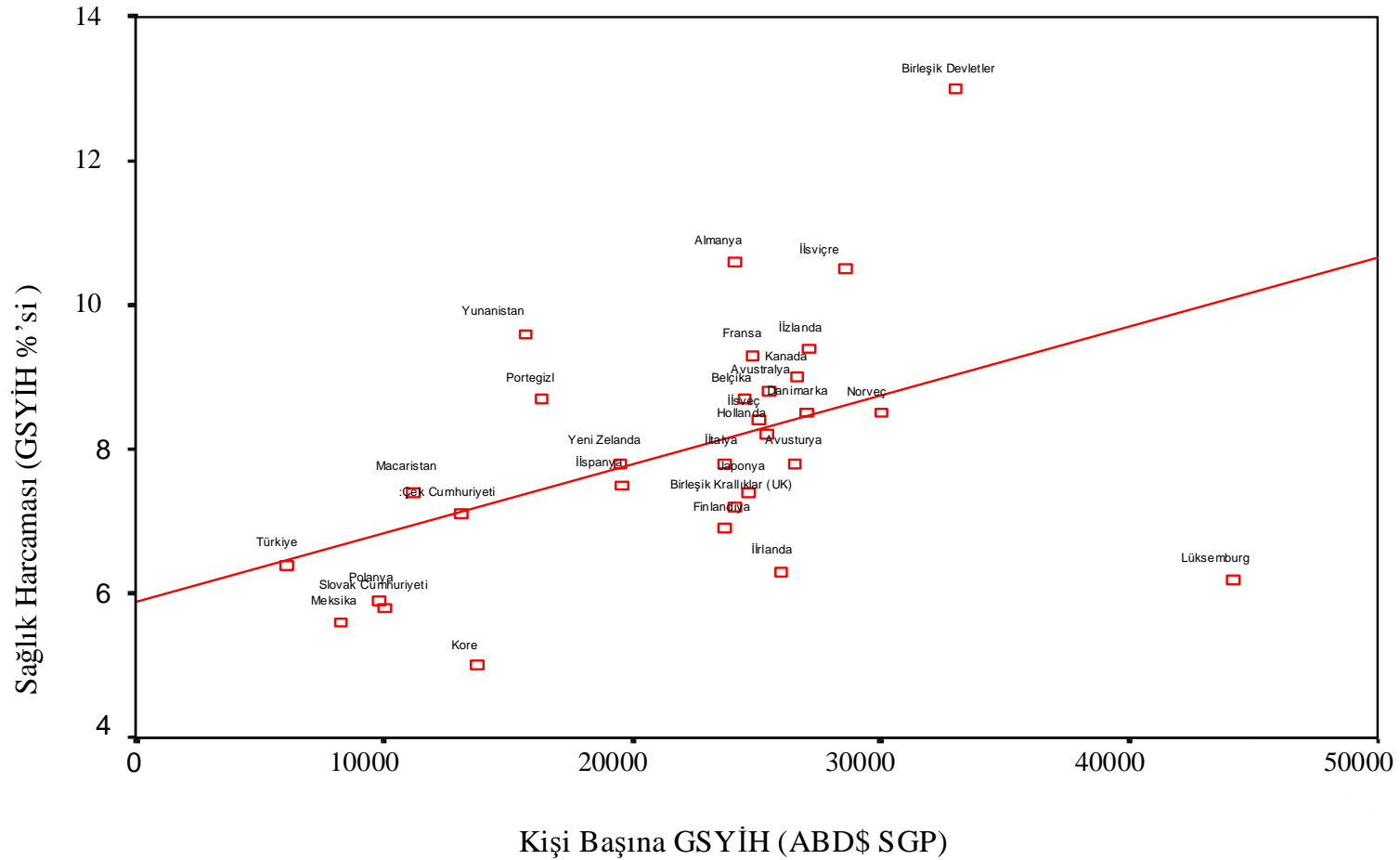
Kaynak: OECD Health Data

Sağlık Harcaması (GSYİH'nin %'si olarak) ve Kamu/Özel Sektörün Göreceli Payı

Kaynak: OECD Health Data, 2004

Sağlık Harcaması (GSYİH'nin % olarak) ve Kişi Başına Milli Gelir

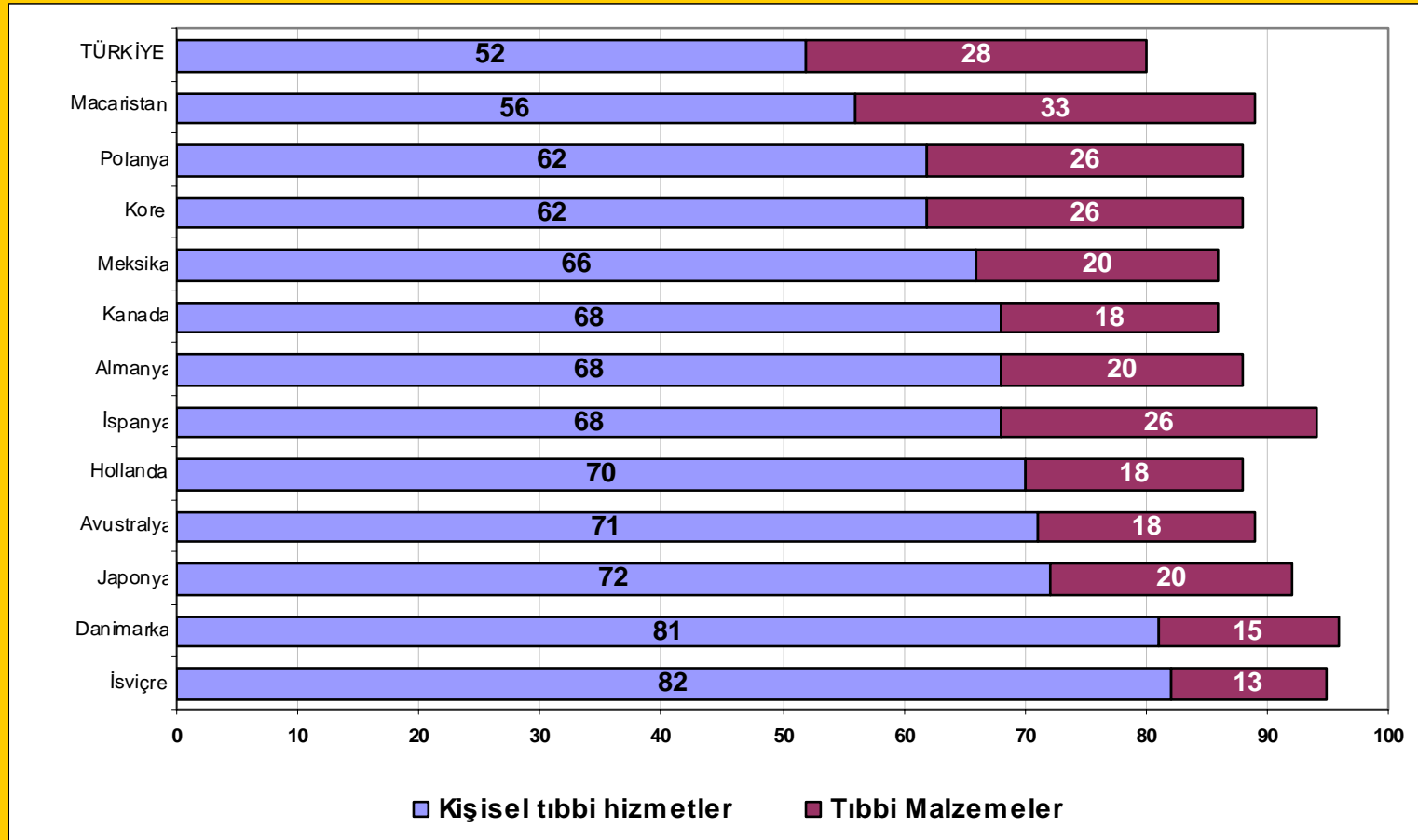
Kaynak: OECD Health Data

Türkiye ve Tayland'ın Karşılaştırılması

Gösterge	Türkiye	Tayland
Nüfus	68 milyon	62 milyon
GSYİH/Kişi (ABD \$, SGP)	6,380	6,132
Sağlık harcaması (% , GSYİH)	%6,6 (2000)	%6,1(2001)
Kamu sağlık harcamalarının payı	%62	%33
İlaç harcamalarının payı	%24	%34

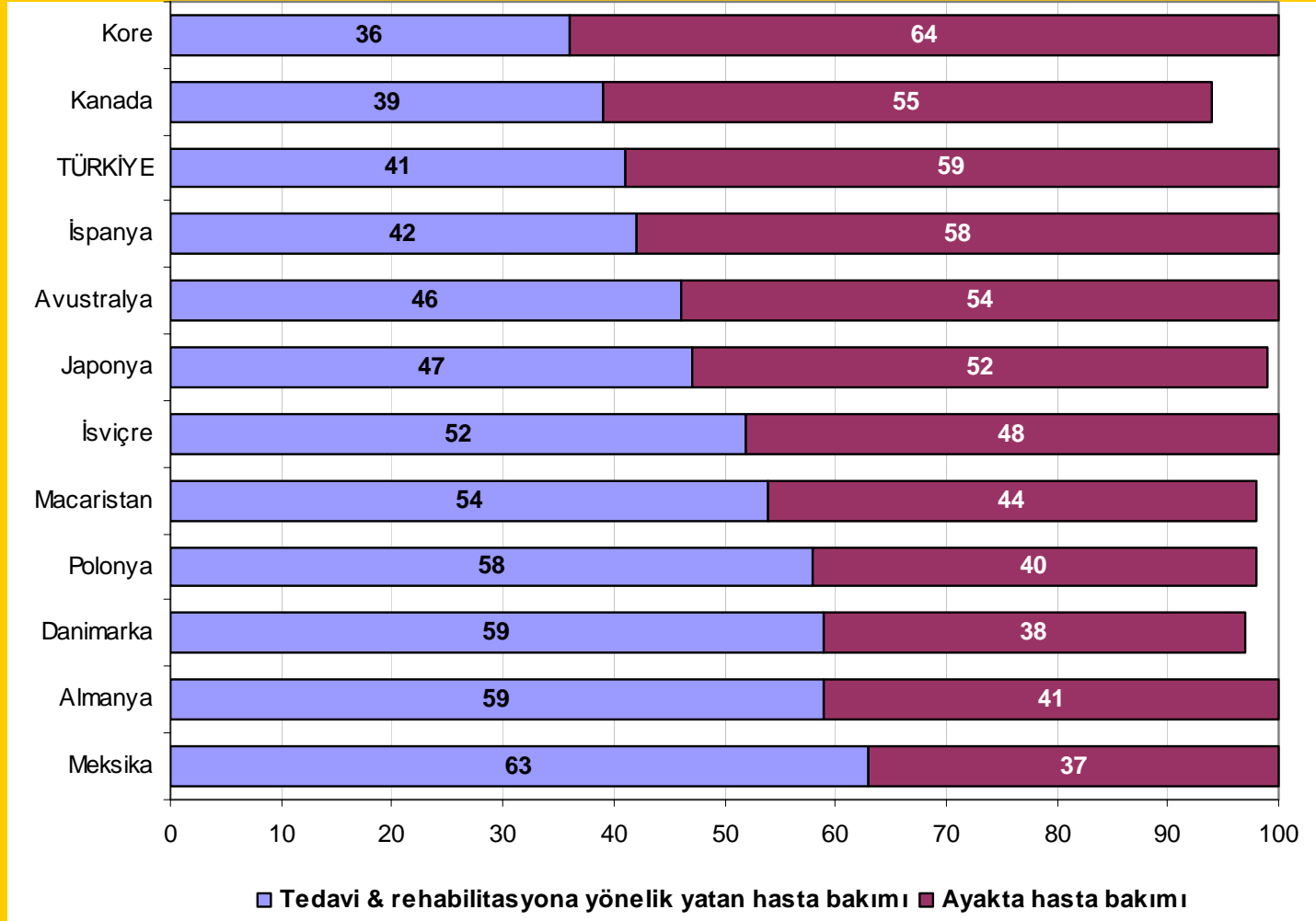
Kaynak: UNDP 2003; OECD 2004; Thailand Institute of Health Policy, 2003,

Fonksiyonlara Göre Sağlık Harcaması (Toplam Sağlık Harcaması =100)

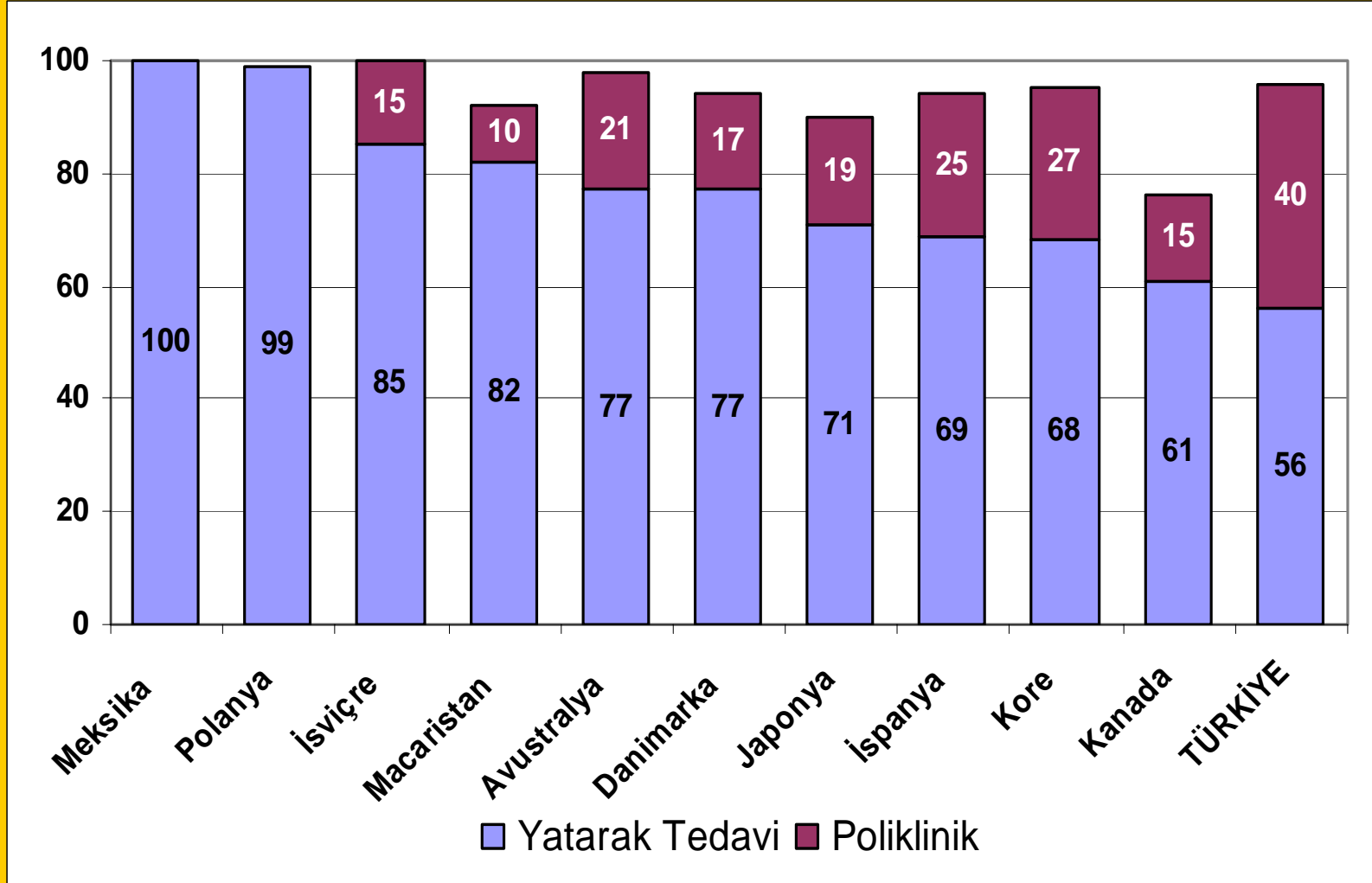
Kaynak: Orozs ve Morgan 2004

Üretim Moduna Göre Sağlık Harcaması (Tedavi ve Rehabilitasyon Hizmetleri=100)

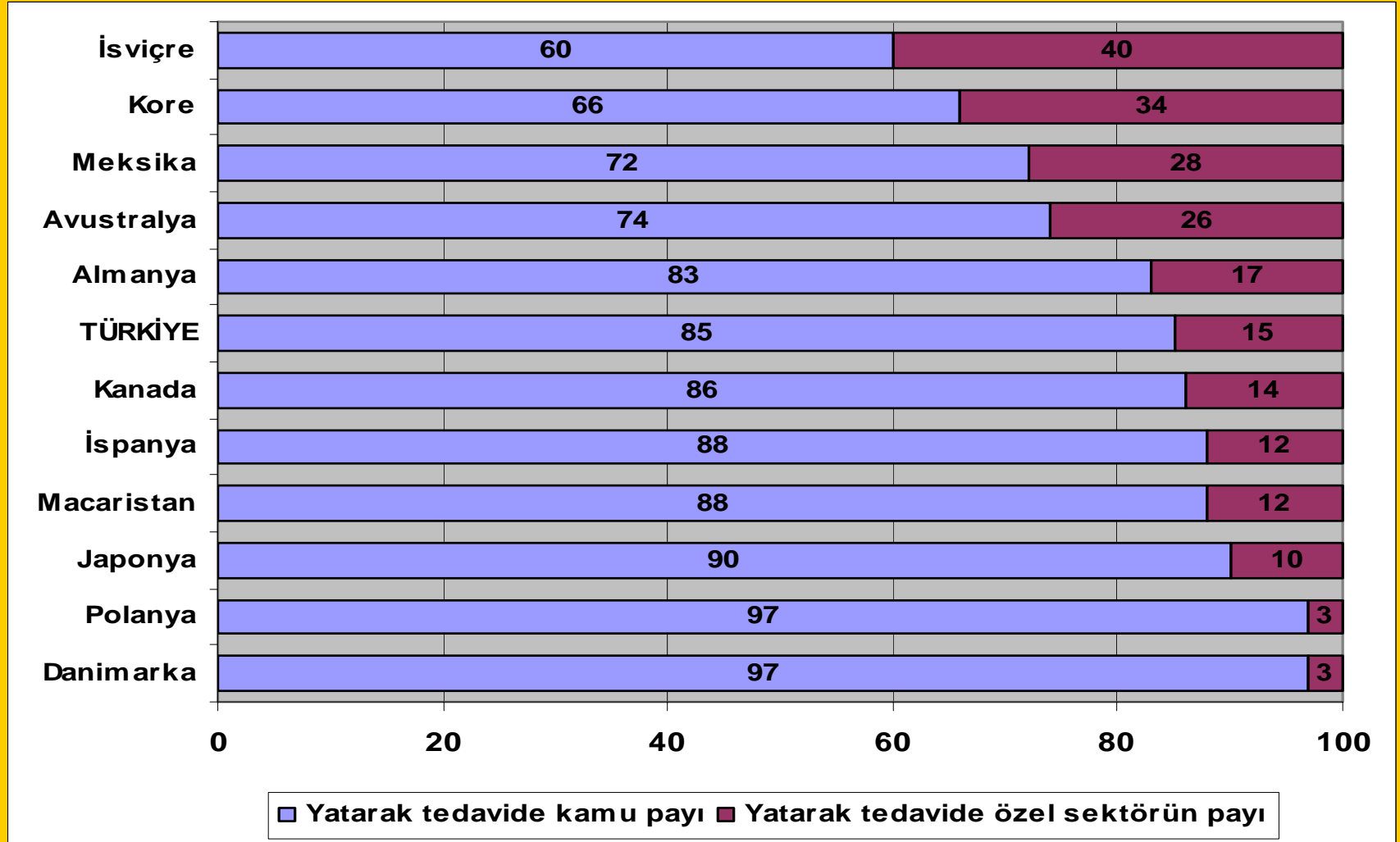
Kaynak: Oros and Morgan 2004

Fonksiyona Göre Hastane Harcaması (Hastane Harcaması=100)

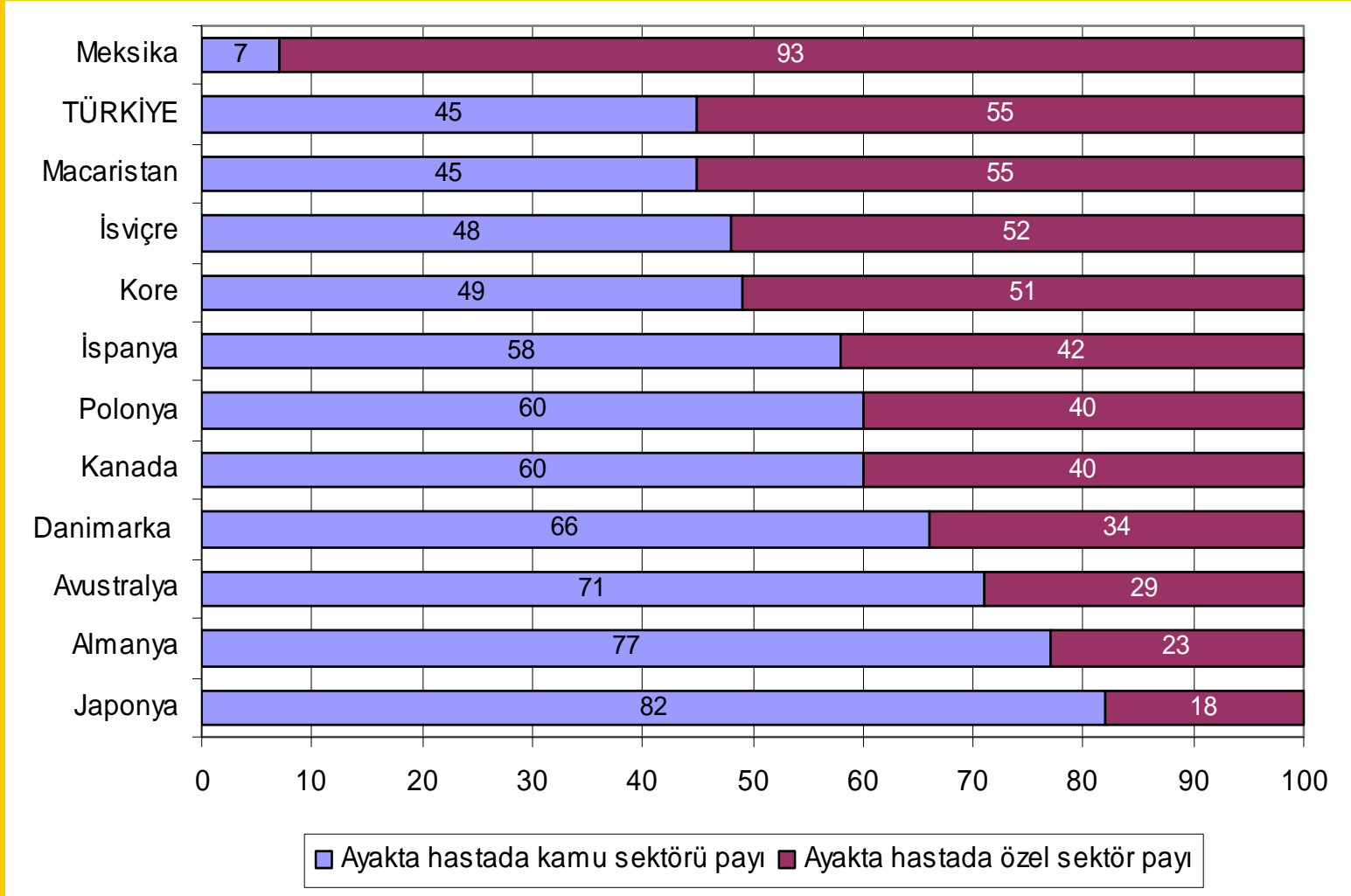

Kaynak: Orozs and Morgan 2004

Finansman Kurumlarına Göre Yatarak Tedavi Harcamalarının Payı (Yatarak Tedavi Harcamaları=100)

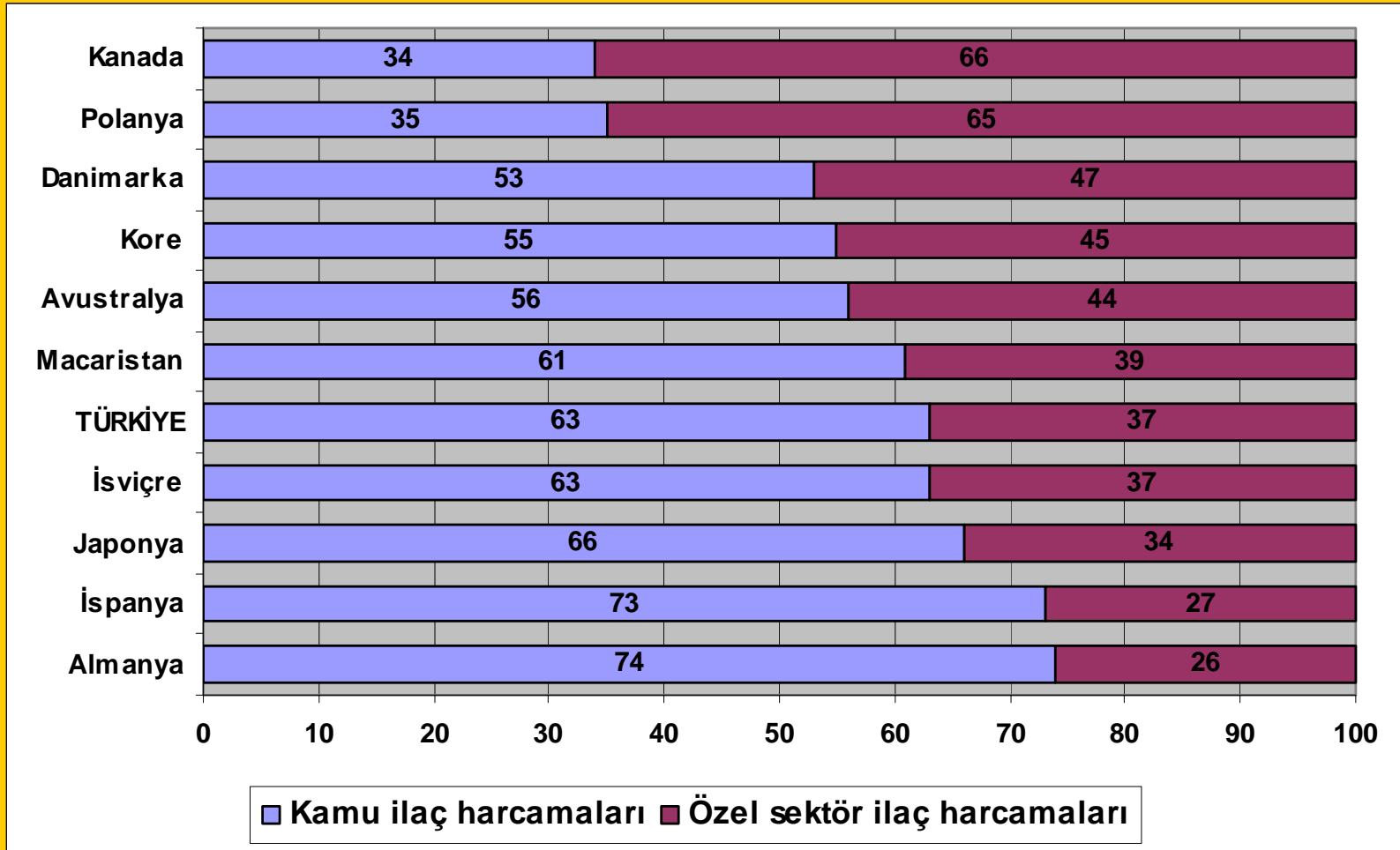

Finansman Kurumlarına Göre Poliklinik Harcamalarının Payı (Poliklinik Harcamaları=100)

Kaynak: Oros and Morgan 2004

Kamu ve Özel Sektöre Göre İlaç Harcamaları (İlaç Harcamaları=100)

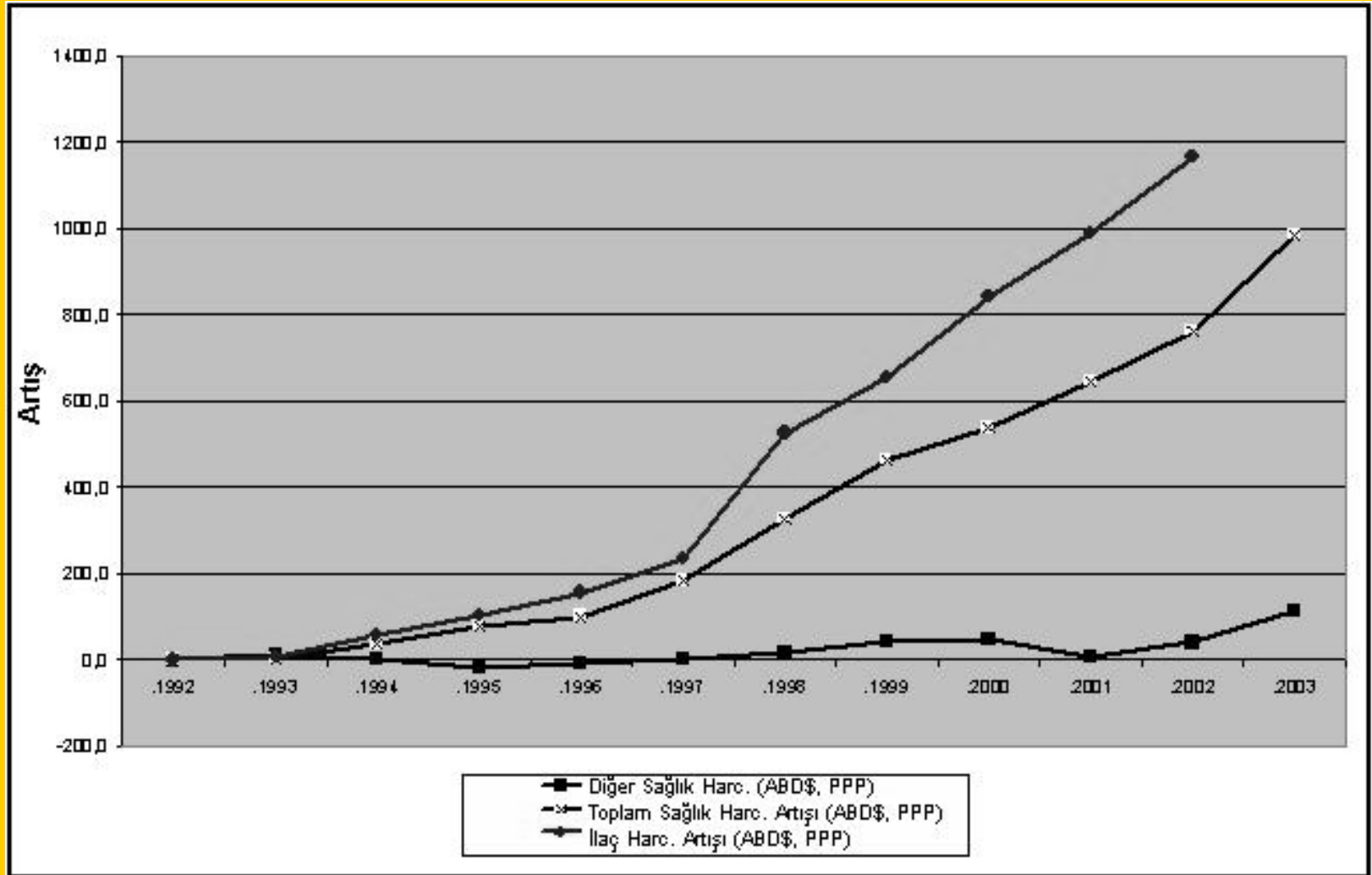

Kaynak: Oros and Morgan 2004

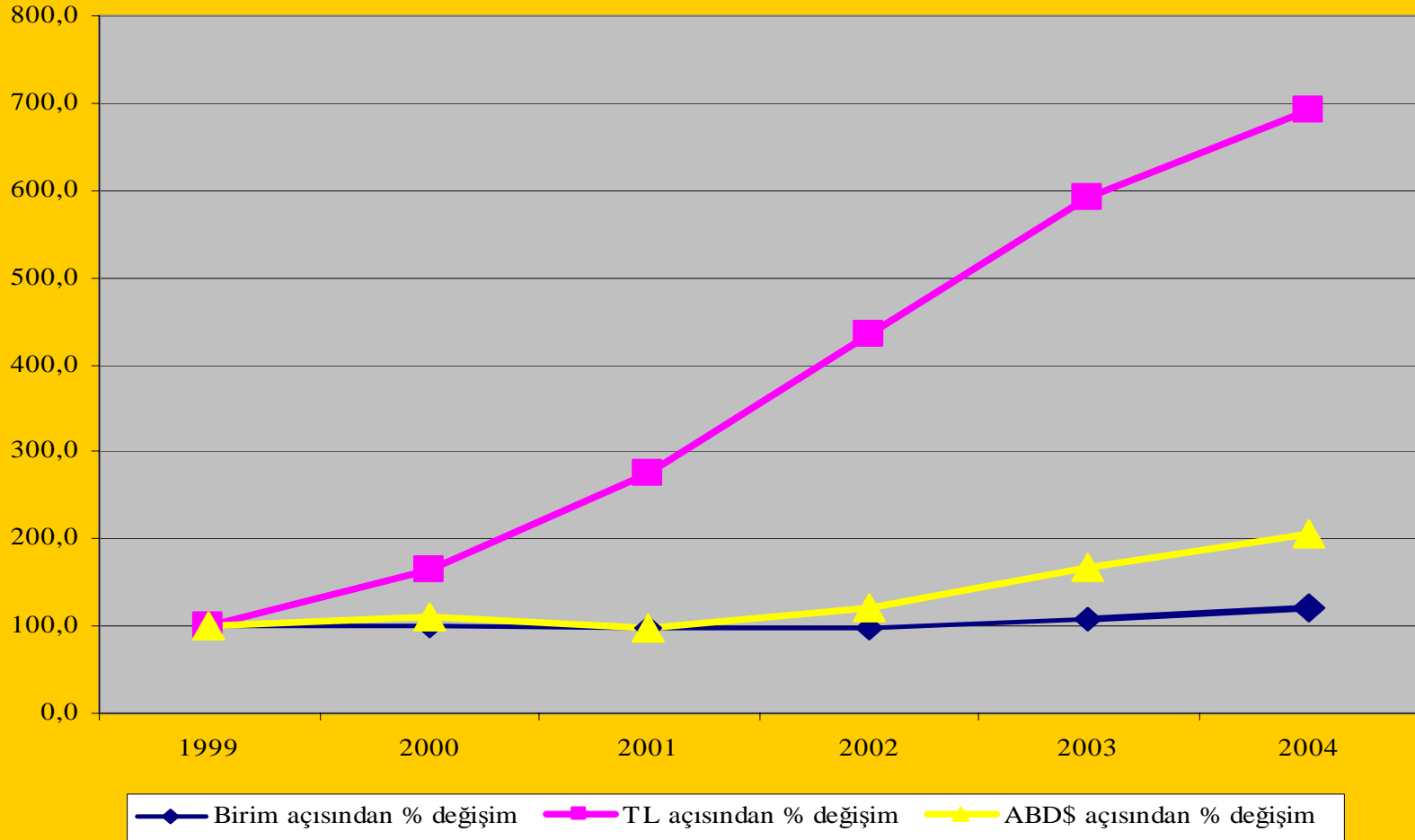
Türkiye’de Sağlık Harcaması: Verimli mi?

- Verimsizliğin bazı işaretleri:
 - İlaç harcaması ve öncelikli ihtiyaçlar?
 - Önemli ölçüde antibiyotik kullanımı
 - Ödeyiciler arasında önemli ölçüde farklılaşma
 - Hastane ayakta bakım hizmetlerinin aşırı kullanımı

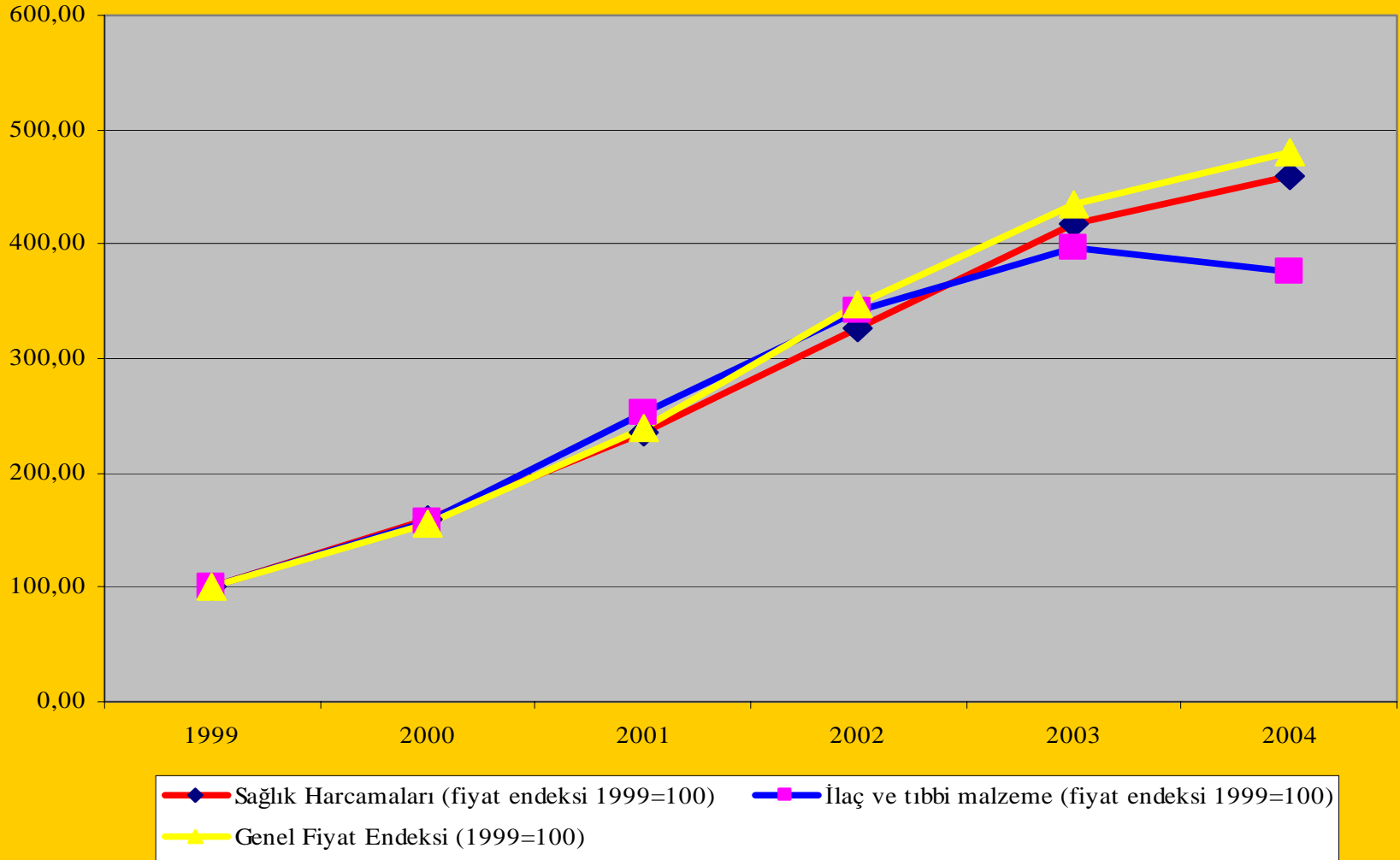
Önemli Kamu Kurumlarının İlaç, İlaç Dışı ve Toplam Sağlık Harcamalarındaki Değişim Durumu

Türkiye’de İlaç Pazar Büyüklüğünün Gelişimi (% Değişim)

Türkiye'de Tıbbi Hizmetlerin, İlaçların ve Genel Tüketici Fiyat Endeksinin Değişimi (1999-2004)

İlk Beş Ölüm Nedeni (2000)

Sıra	Ölüm Nedeni	Ölüm (%)
1	İskemik kalp hastalıkları	21,7
2	Serebrovasküler hastalıklar	15,0
3	COPD	5,8
4	Prenatal nedenler	5,8
5	Alt solunum yolu enfeksiyonları	4,2

Türkiye’de Terapatik Sınıflara Göre İlaçların Kullanımı (Toplam Değerin % Olarak)

Tedavi Grubu	1999 (%)	2000 (%)	2001 (%)	2002 (%)
Antibiyotikler	20,4	19,0	18,2	18,1
Analjezik ve antimigren ilaçlar	13,2	12,0	12,1	12,3
Kas ve sinir sistemi ilaçları	10,2	11,0	11,6	11,0
Öksürük ve soğuk algınlığı ilaçları	8,9	8,6	7,9	8,4
Vitamin, mineral ve antianemikler	7,2	7,3	6,5	6,4
Dermatoloji	5,2	5,3	5,4	5,3
Mide, asit giderici ve antiemetikler	5,0	5,3	5,2	5,2
Kardiovasküler sistem ilaçları	4,4	4,8	5,5	6,3
Hormon ve jinekoloji ilaçları	4,0	4,3	4,5	4,5
Otoloji ve göz-kulak ilaçları	4,1	4,2	4,4	4,3

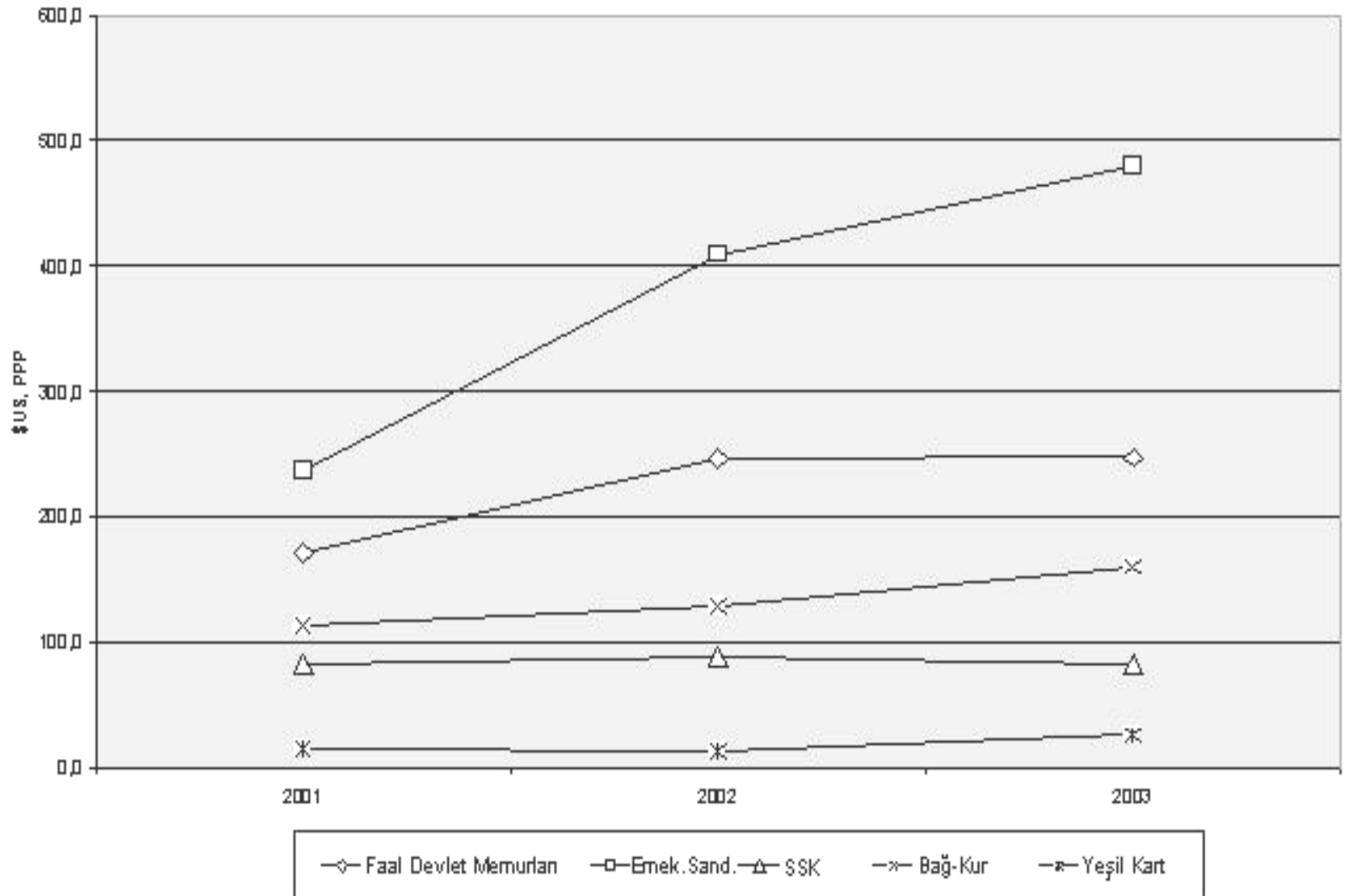
Kaynak: IEIS 2002, IEIS 2003, WB 2003b

Türkiye ve Dünyada Tedavi Sınıflarına Göre İlaç Tüketimi

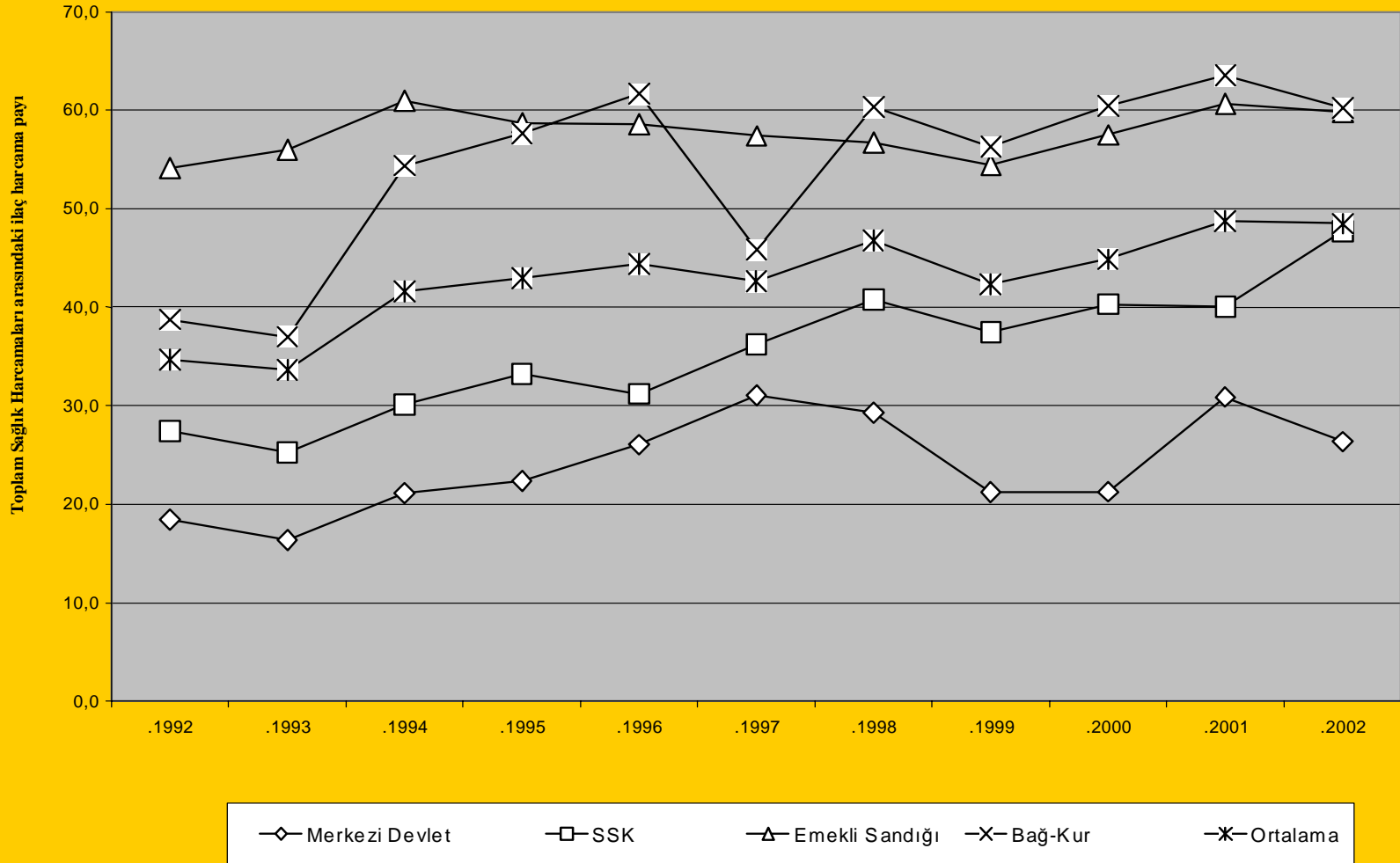
Tedavi Sınıfı	Dünyadaki ortalama payı	Türkiye'deki ortalama payı
Kalp Damar	19,3	11,9
Merkezi sinir sistemi	15,8	9,5
Beslenme T & Metabolik	15,3	12,8
Sistemik Anti Enfeksiyon	9,9	26,2
Solunum Sistemi	9,3	7,8

Kaynak: IEIS 2002, IEIS 2003, WB 2003b

Finansman Kurumlarına Göre Kişi Başına İlaç Harcaması

Kamuda Ödeme Yapan Temel Kurumların Toplam Sağlık Harcamalarında İlaç Harcamalarının Payı

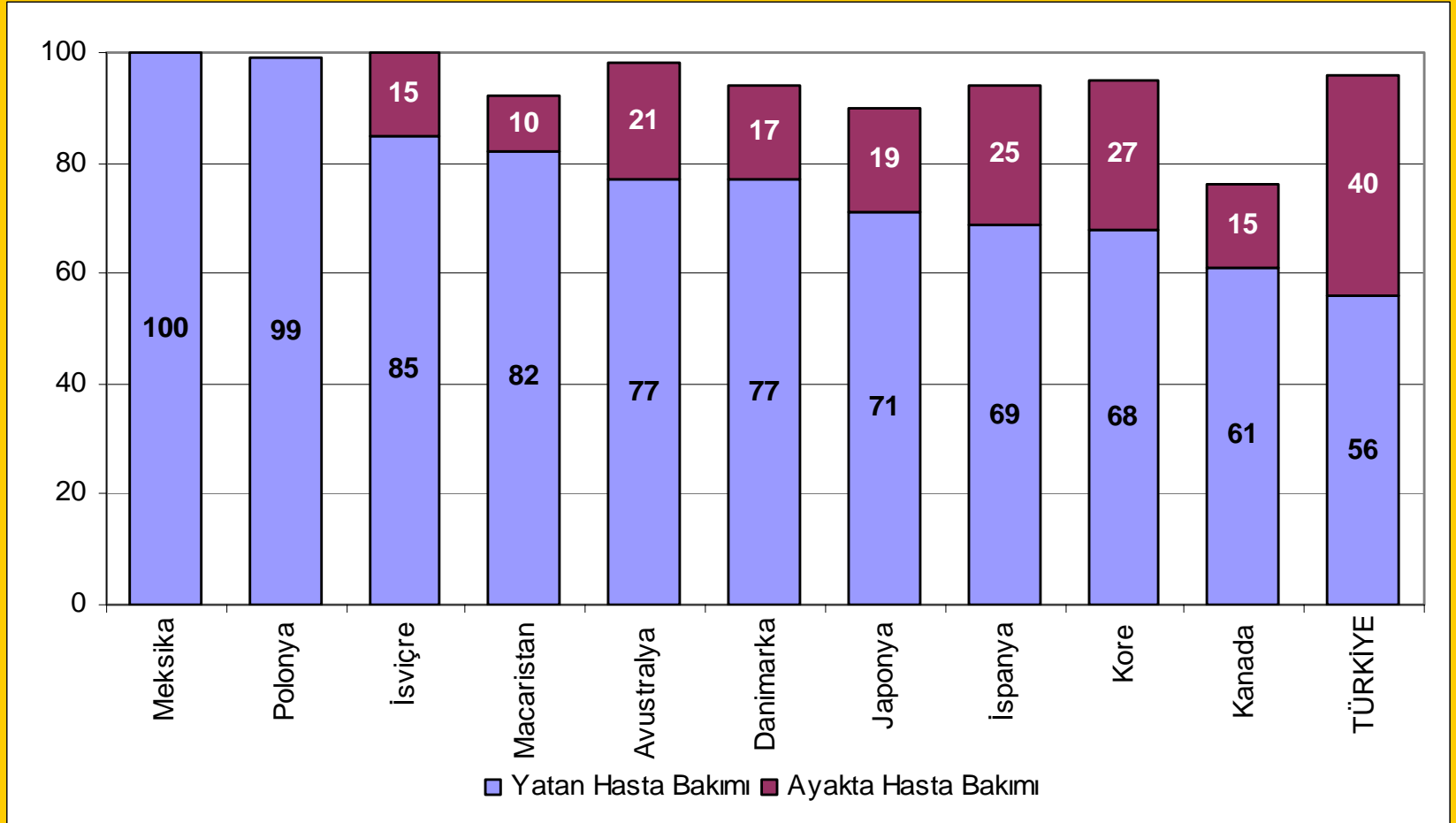

Türkiye’de cari sağlık harcamalarının fonksiyonlara göre dağılımını (2000)

Fonksiyonlar	Cari Harcama (%)
Yatan Hasta	19,89
Ayakta Hasta	29,74
Rehabilite Edici Hizmetler	0,88
Yardımcı Sağlık Hizmetleri	3,48
Ayakta Hastalara Verilen Tıbbi Malzemeler	29,07
Halk Sağlık Hizmetleri	2,41
Sağlık Yönetimi	2,27
Sınıflanamayan Diğer Kategoriler	12,26
Toplam	100,0

Kaynak: Orozs ve Morgan 2004

Fonksiyonlara Göre Hastane Harcamaları (Hastane Harcaması = 100)

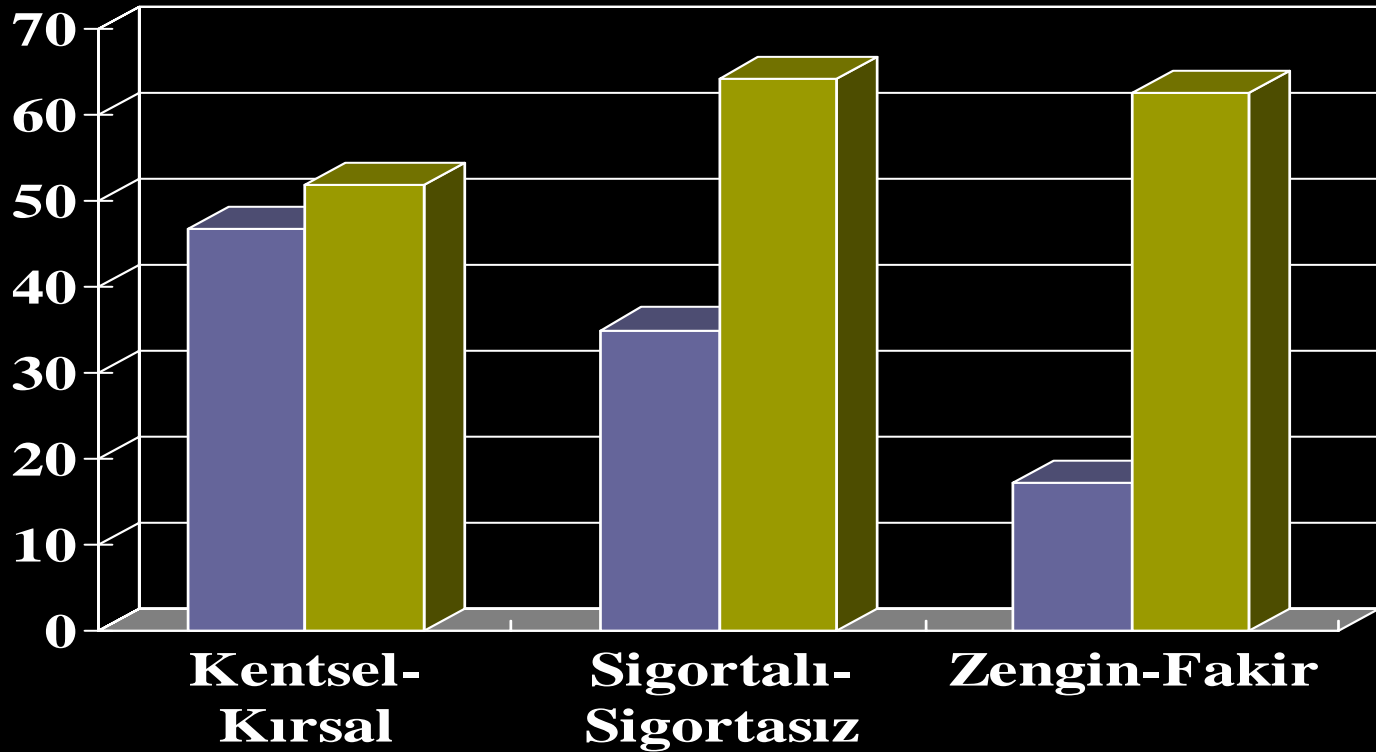

Kaynak: Orozs ve Morgan 2004

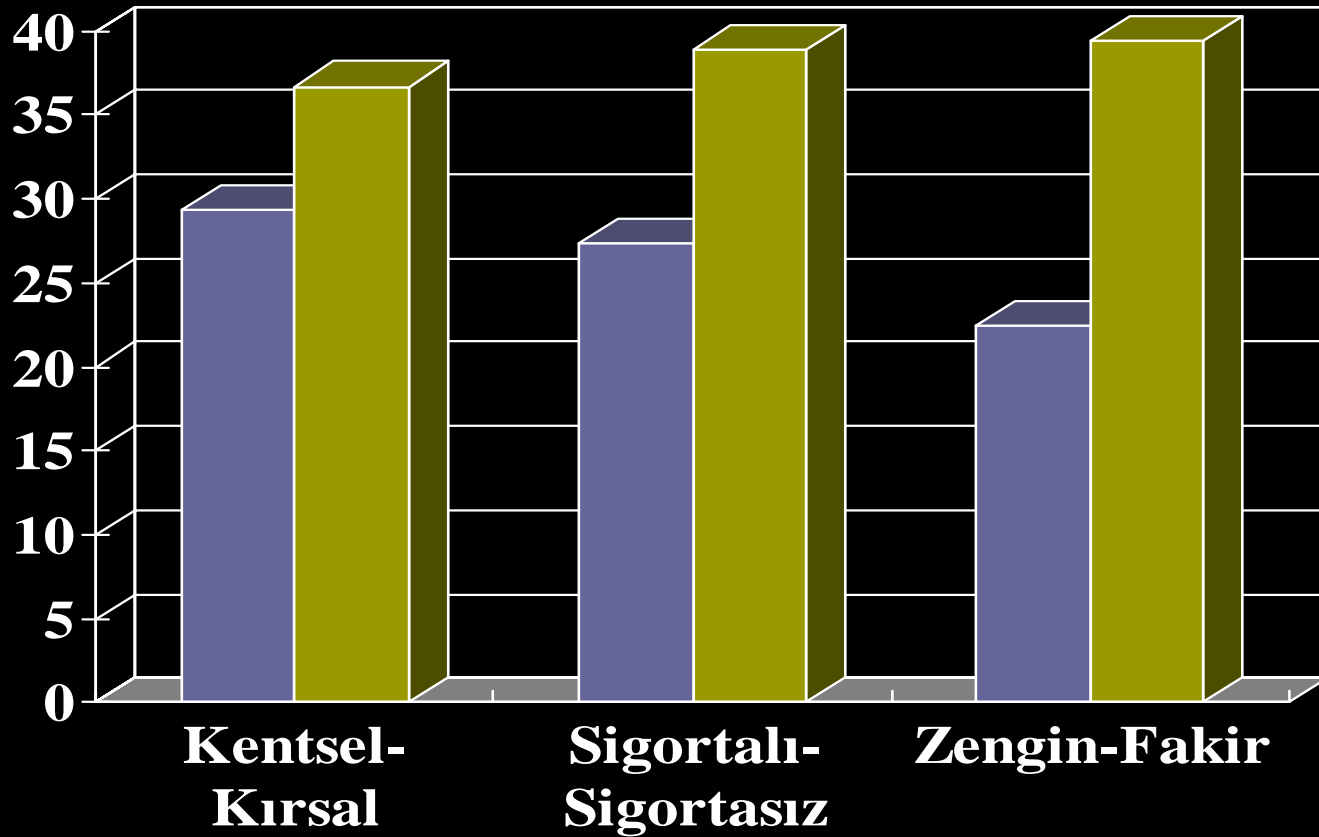
Türkiye’de sağlık harcaması: Adil mi?

- Adil olmadığına dair bazı işaretler:
 - Finansal ulaşım ve yükte adil olamama
 - Enformal ödemelerin yükü

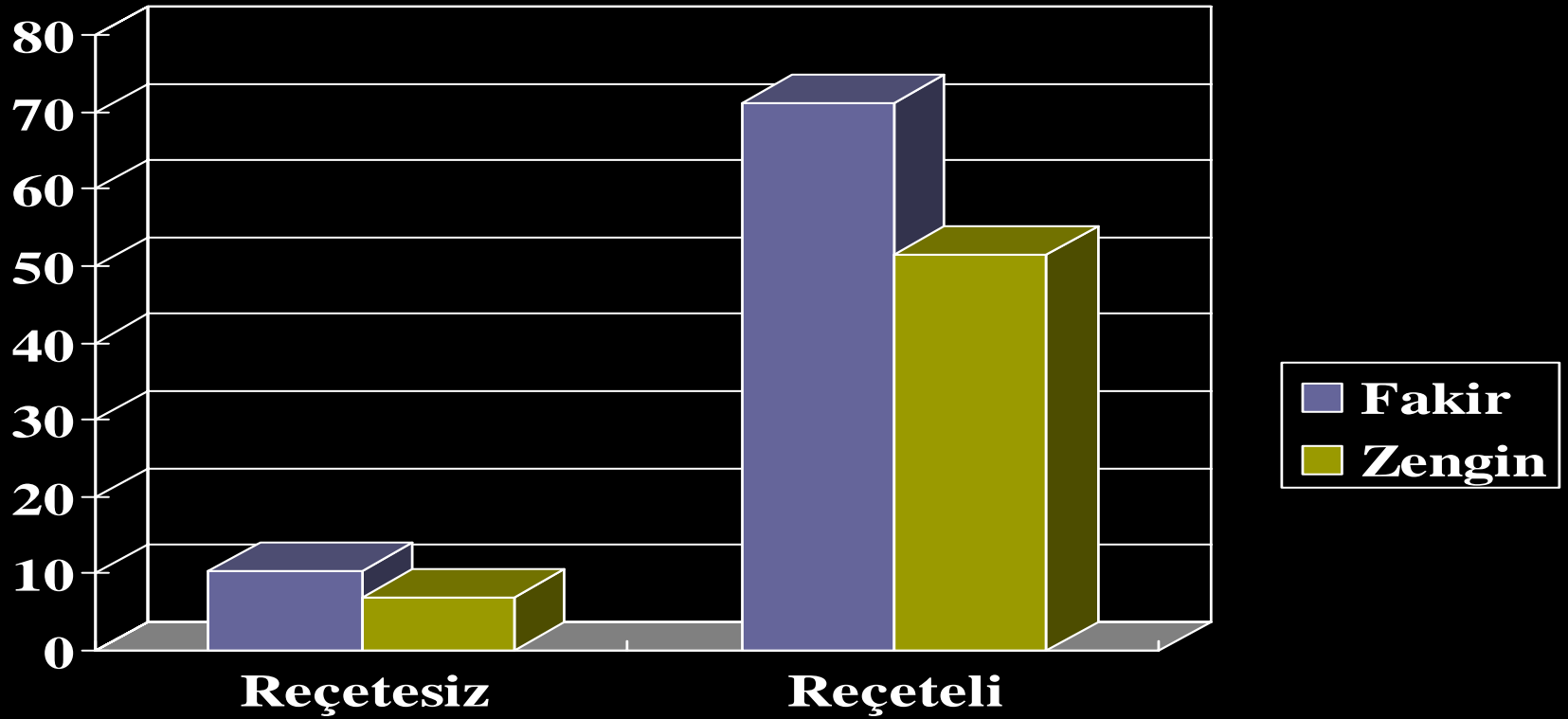
Ödeme Güçlüğünden Dolayı İhtiyacı Olduğu Halde Sağlık Hizmeti Alamayan Hastaların Dağılımı (%)

Hastanede Yatariken İhtiyaç Duyduđu İlaçları Hastane Dışından Satın Alan Hastaların Dağılımı (%)

İlaçlara Yapılan Ortalama Cepten Ödemeler

Sunucu ve Amaç İtibarıyla Cepten Ödemeler (%)

Amaç	Kamu		Özel		Toplam
	Resmi	Gayri resmi	Resmi	Gayri resmi	
Bağış	-	11,1	-	-	1,3
Hekimlerin tıbbi hizmetleri	9,2	2,3	29,8	99,0	32,6
Hekimlerin cerrahi hizmetleri	8,2	23,5	-	-	4,4
İlaçlar	70,3	50,5	49,7	1,0	46,7
Hemşire/diğer personel hizmetleri	-	1,5	-	-	0,2
Laboratuvar/görüntüleme testleri	8,1	-	12,2	-	8,2
Diğer hizmetler	4,0	11,1	8,3	-	6,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Tatar ve ark, 2003

DSÖ'nün Türkiye Sağlık Sistemi Performansı Sıralaması (1997)

- Sağlık harcaması : **82**
- Sağlık : 73 (seviye) ; 109 (dağıtım)
- Duyarlılık: 93 (seviye) ; 66 (dağıtım)
- Finansmanda Adillik: 49-50

Politika Önerileri

- Sağlık/İlaç harcamalarının genel seviyesi
- Verimlilik sorunları & Politika önerileri
- Hakkaniyet sorunu & Politika önerileri

Sağlık Harcamalarının Genel Seviyesi

- Seviye “uygun” gözükmemekte (GSYİH’nin %6,6’sı)
- İlaçlara yapılan toplam harcama yüzdesi
 - Gelişmiş ülkelere göre yüksek (%24)
 - Ancak benzeri gelişmekte olan ülkelere benzer veya düşük (Örn, Tayland: %30)
- Bu fiyatın yanı sıra diğer pek çok faktörden kaynaklanmış olabilir
- USH çalışmalarının periyodik olarak yapılması gereklidir

Verimlilik Sorunu

- Hastane poliklinikleri için yapılan harcama yüzdesi yüksek
- Temel Sağlık Hizmetleri & Sevk sistemine ihtiyaç var
- İlaç harcaması: antibiyotikler yüksek oranda kullanılmakta
- Rasyonel ilaç kullanımı ihtiyacı
- Sosyal sigorta programları arasında farklılaşma

Hakkaniyet Sorunu

- **Sağlık hizmeti/ilaçlara genel olarak erişim: tamam**
- **Fakat, finansal ulaşım ve yükte önemli sosyo-ekonomik adaletsizlikler**
- **'Enformal' ödemeler sorunu**
- **Müdahaleler: Kapsam, Ulusal İlaç Politikası, Sorumluluk**

Temel Mesajlar

- İyi haber: Sağlık bakım/ilaca yönelik genel harcama seviyesi 'kontrol dışı' gözükmemekte; sağlık bakımına erişim iyi
- Kötü haber: hastane poliklinik birimlerinde kaynakların orantısız kullandığına yönelik endişe, farklı sosyal sigorta kurumları arasında kaynak kullanımı açısından önemli farklılaşma ve finansal yük açısından sosyo-ekonomik eşitsizlikler
- Türkiye bu problemleri ancak uluslar arası ve kendi deneyimlere bakarak çözebilir,